

Quarterly Scientific Journal of *Islamic Perspective on Educational Science*
Vol. 12, No. 26, Fall 2024, *Research Article*

The Model of Teacher Empowerment at the Level of the Islamic Revolution: a Meta-composite Study

Naira Rahmani¹

DOI: 10.30497/esi.2024.245971.1753

Abstract

The current research was studied and carried out with the aim of designing a teacher empowerment model at the level of the Islamic Revolution. The method used in this research was data-based in terms of meta-composite approach and in terms of research strategy. The research community was a collection of articles related to the teacher, which were done with the Islamic approach, the menus of the Supreme Leader and other thinkers, and the document on the fundamental transformation of education since 1990. The theoretical sampling method was carried out and 38 studies were collected around this concept, the validity of the journals was also evaluated by being indexed in the database (WOS) and having a high impact factor, and they were analyzed with the coding technique of Strauss and Corbin. In the findings of the research, the central category "Empowering the teacher at the level of the revolution" was identified with 3 components of commitment, expertise and belonging. Taking into account the causal, contextual, intervening conditions and empowerment strategies, finally the result of empowerment was to introduce a wise teacher who, through revealed rationality, does things from mastery and strength, and with a preventive and growth-oriented approach, seeks to design programs in addition to strength. They have flexibility to some extent and provide the ground for the existential excellence of more teachers.

Keywords: empowerment, revolution-level teacher, metacombination, commitment, expertise, belonging.

---

1. Assistant Professor of the Department of Islamic Education and Educational Sciences, Imam Sadegh University, Tehran, Iran. drrahmani@isu.ac.ir

الگوی توانمندسازی معلم تراز انقلاب اسلامی: یک مطالعه فراترکیب

نیره رحمانی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۵

چکیده

پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی توانمندسازی معلم تراز انقلاب اسلامی مطالعه و انجام شد. روش مورد استفاده در این پژوهش از نظر رویکرد فراترکیب و از نظر استراتژی پژوهش، داده‌بنیاد بود. جامعه پژوهش مجموعه مقالات مرتبط با معلم بودند که با رویکرد اسلامی، منویات مقام معظم رهبری و سایر اندیشمندان و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از سال ۹۰ تاکنون انجام شده بودند. روش نمونه‌گیری نظری و به صورت تمام شمار انجام شد و ۳۸ پژوهش پیرامون این مفهوم گردآوری شدند که اعتبار مجلات نیز به واسطه نمایه شدن در پایگاه (WOS) و دارا بودن ضریب تأثیر بالا مورد ارزیابی قرار گرفت و با فن کدگذاری اشتراس و کوربین تحلیل شدند. در یافته‌های پژوهش مقوله محوری «توانمندسازی معلم تراز انقلاب» با ۳ مؤلفه تعهد، تخصص و تعلق شناسایی شدند. با در نظر گرفتن شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر و راهبردهای توانمندسازی، در نهایت پیامد توانمندسازی به معرفی معلمی حکیم پرداخت که از طریق عقلانیت و حیانی، انجام امور از روی اتقان و استحکام و با رویکرد پیشگیرانه و رشدمدار به دنبال طراحی برنامه‌هایی است تا علاوه بر استحکام تا حدی از انعطاف برخوردار بوده و زمینه تعالی وجودی بیشتر متربیان را فراهم آورند.

واژگان کلیدی: توانمندسازی، معلم تراز انقلاب، فراترکیب، تعهد، تخصص، تعلق.

---

۱. استادیار گروه معارف اسلامی و علوم تربیتی دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران. drrahmani@isu.ac.ir

بیان مسئله

نظام آموزش و پرورش در هر جامعه‌ای یکی از ارکان اساسی ایجاد تحول است و به عنوان اساسی‌ترین نهاد تربیتی کشور پایه‌گذار شخصیت دینی، علمی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نسل آینده است؛ زیرا نیروی انسانی یک کشور درون مدارس پرورش می‌یابد و آنچه باعث رشد و شکوفایی در آموزش و پرورش می‌شود، جنبه نیروی انسانی آن یعنی معلم است (سلطانی‌فلاح و باقری‌داوودکلایی، ۱۴۰۰). معلمان با عنایت به رسالت خطیری که دارند باید به مسائل تعلیم و تربیت آگاه بوده و با شناخت کافی، مهارت‌های عملی و صلاحیت‌ها را کسب کنند تا واجد شایستگی‌هایی باشند که نتیجه کارشان انسان‌سازی باشد نه ویران ساختن انسانها و انسانیت (یحیائی، معتمد و قاسمی‌زاد، ۱۴۰۱). تربیت و توانمندسازی معلمان هر کشوری از نیازهای اساسی آن کشور است و از فلسفه و روح حاکم بر آن جامعه نشأت می‌گیرد. جامعه‌ای که بر مبانی دینی استوار است، تربیت و توانمندسازی معلمان آن نیز باید بر این مبانی استوار باشد (توکلی، ۱۳۹۷).

رهبر فرزانه انقلاب اسلامی در تکریم شخصیت و جایگاه معلم تراز انقلاب اسلامی می‌فرماید: «یک کشور اگر بخواهد به سرفرازی برسد، به رفاه و غنا برسد، به علم و تفقه علمی منتهی شود، اگر بخواهد مردم شجاع، آزاده، فهمیده، عاقل، خردمند و متفکر تحویل جامعه بشری دهد، باید این زیرساخت اصلی را درست کند؛ زیرساخت تعلیم دوران کودکی و نوجوانی. این، شأن معلم است» (مقام معظم رهبری، ۹۳/۰۵/۱۵).

مطالعات متعددی به بررسی و شناسایی ویژگی‌های معلم تراز انقلاب و ابعاد و عناصر توانمندی آن (یحیائی و همکاران، ۱۴۰۱؛ عسگری‌متین و کیانی، ۱۳۹۶؛ سمیعی‌نژاد، علی‌عسگری، موسی‌پور و حاجی‌حسین‌نژاد، ۱۳۹۵؛ حجازی، ۱۳۹۷) و استخراج مؤلفه‌های عملیاتی شده مبتنی بر قرآن کریم و آموزه‌های اسلامی (توکلی، ۱۳۹۷؛ حسینی‌مقدم، ۱۴۰۰؛ اصفهانی و شاهی، ۱۴۰۰؛ بانکی‌پورفرد و محققیان، ۱۴۰۲؛ طالبی، زارعی و نعمت‌الهی، ۱۳۹۸؛ رحمانی، ۱۳۹۳)، فرمایشات مقام معظم رهبری و سایر اندیشمندان مسلمان (ریاضی، میرزامحمدی و ایمانی، ۱۳۹۷؛ داورپناه، علوی و رستمی‌نسب، ۱۳۹۰؛ محمدزاده بنی‌طرفی، ۱۴۰۱؛ رضائی، حیدری و نوروزی، ۱۳۹۶؛ پاپی و حسین‌پناهی، ۱۴۰۲؛ امیدی، سبحانی‌نژاد و نجفی، ۱۳۹۵؛ شادادی‌جویی، ۱۴۰۰)، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (فرمehینی

فراهانی، حسینائی و احمدآبادی، ۱۳۹۷؛ عصاره، بهاری بیگ باغلو و عربی جونقانی، ۱۳۹۸؛ قوجالو، ایران‌نژاد و شاه‌مرادی، ۱۳۹۸؛ جعفری و رحیمی، ۱۴۰۲؛ نوری و لعلی، ۱۴۰۲؛ صمدی، رشیدی و شهرکی‌پور، ۱۳۹۹؛ کشاورز و مقدسی، ۱۳۹۷؛ شاهزاده تیمورلو، خدایاری، نوربخش و علی‌دوست، ۱۳۹۹؛ گل‌صنم‌لو، نعیمی، خورسندی و شریعتی، ۱۴۰۰؛ قربانیان، ابراهیمی، زاری و حجازی، ۱۴۰۰؛ حلاجی، ۱۳۹۹؛ جمالو، سرمدی و فقیهی، ۱۴۰۱؛ ترکاشوند، مرادیان و کشاورز، ۱۴۰۰) و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی (سلطانی‌فلاح و باقری‌داوودکلائی، ۱۴۰۱) پرداخته‌اند.

همان‌گونه که عناوین پژوهش‌های انجام شده در خصوص معلم تراز انقلاب و توانمندی آن نشان می‌دهد، تعداد اندکی از پژوهش‌ها به بحث توانمندسازی معلمان پرداخته‌اند، درحالی‌که این مفهوم در نظام‌های آموزشی، توسط شرت، گرین و ملوین^۱ (1994) به عنوان فرایندی تعریف شده است که مشارکت‌کنندگان محیط آموزشی به کمک آن صلاحیت‌های خود را بهبود بخشیده و رشد حرفه‌ای خود را ارتقا می‌دهند مسائل و مشکلات را حل می‌کنند و در قبال کارها مسئولیت‌پذیر می‌شوند (شاهزاده تیمورلو و همکاران، ۱۳۹۹). توانمندسازی معلم به‌عنوان فرصتی برای آزادی عمل، حق انتخاب، مسئولیت و مشارکت در تصمیم‌گیری برنامه‌های مدرسه تعریف می‌شود (نجفی و همکاران، ۱۳۹۹). سومش^۲ (2005) معتقد است که مربیان توانمند عملکرد آموزشی و تعهد شغلی بالاتر، روابط بین فردی خوب و تعهد سازمانی بالاتری دارند. مطالعات مدیریت نشان می‌دهد که توانمندسازی معلمان در آموزش و پرورش، سطوح رضایت شغلی و عملکرد آنان را افزایش داده و موجب تشویق نوآوری در مدارس می‌شود (فرنلدز و مولدوگیزیو^۳، 2011).

به نقل از بارت^۴ (2010)، برنامه‌هایی در دسترس معلمان قرار داده شده است که از طریق آنها نحوه آموزش، مدیریت کلاس درس و دریافت بازخورد به معلمان آموزش داده خواهد شد و آنها را برای تدریس در فضای مجازی توانمند خواهد کرد. وال^۵ (2012) در تحقیقی

-
1. Short, Green & Melvin
  2. Somesh
  3. Fernandez & Moldogaziev
  4. Barrett
  5. Wall

با عنوان مطالعه اکتشافی توانمندسازی معلمان در آموزش‌های فنی، ابعاد مورد ارزیابی شامل تصمیم‌گیری، رشد حرفه‌ای، موقعیت، خودکارآمدی، استقلال و احساس مؤثر بودن را استخراج کرده است. مازیو و اسکویک^۱ (2017) در پژوهشی نتیجه گرفتند عضویت در گروه‌های مدرسه تأثیر محدودی بر توانمندسازی معلمان دارد؛ اما دسترسی به اطلاعات و جنسیت گروه‌های مدرسه‌ای منابع اصلی توانمندسازی معلمان هستند. پژوهشگران معتقدند توانمندسازی، عملکرد شغلی را افزایش می‌دهد و یک گزینه مدیریت استراتژیک است که می‌تواند کارکنان را به کار و فعالیت فراتر از حد معمول تشویق کند و توانایی آن‌ها را برای پاسخ سریع به خواسته‌های مشتری افزایش دهد. مهم‌تر از همه، توانمندسازی می‌تواند وابستگی کارکنان به مشاغل خود را افزایش دهد (چو، گاه، ادام و تان^۲، 2016).

رحمانی (۱۳۹۲) توانمندسازی معلمان بر اساس آموزه‌های اسلامی را تلاش آگاهانه و اختیاری معلمان در جهت اعتلای وجودی و شکوفایی استعدادهای فطری خود و همچنین طراحی و اجرای مجموعه‌ای از تدابیر و اقدامات هماهنگ، سنجیده و عملی از سوی مدیران و دست‌اندرکاران نظام آموزشی تعریف کرده است که در جهت کسب شایستگی‌های مورد نیاز در معلمان، تمامی این اقدامات فردی، مدیریتی و سازمانی به‌منظور دستیابی به اهداف نظام آموزشی که همانا آماده شدن فرد و جامعه برای تحقق حیات طیبه در همه ابعاد و مراتب آن است، صورت می‌پذیرد.

با توجه به نتایج تحقیقات مختلف در زمینه توانمندسازی معلمان می‌توان دریافت که عواملی مانند مسئولیت‌پذیری، ارتقا و رشد حرفه‌ای، قدرت، تصمیم‌گیری، جو مدرسه، خودکارآمدی، تعهد، منابع آموزشی، اهداف و ارزیابی عملکرد، رضایت و انگیزه از عوامل تأثیرگذار بر توانمندی معلمان هستند (زادا و گاماج^۳، 2009؛ حسن‌پور و همکاران، ۱۳۹۰؛ عبدالهی و اشرفی‌فشی، ۱۳۹۱؛ کولینز^۴، 2007؛ اولیو، کان و باتیا^۵، 2004؛ علامه، حیدری و داوودی، 2012؛ گامس لاگل

-
1. Masue & Askvik
  2. Choi, Goh, Adam & Tan
  3. Zajda & Gamage
  4. Collins
  5. Avolio Kon & Bhatia

و سی^۱، ۲۰۰۸؛ خانمحمدی و محسنی، ۲۰۱۰؛ وود^۲، ۲۰۰۸، حمیدی و سعادتی، (۱۳۹۴). بدون تردید علاوه بر موارد مذکور عوامل دیگری نیز بر توانمندی معلمان مؤثر خواهند بود که طراحی الگوی توانمندسازی به شناسایی آنها کمک خواهد کرد. از این رو پژوهش حاضر بر اساس تأکید آیات و روایات بر اهمیت جایگاه و نقش معلم^۳، فضیلت همنشینی با عالمان^۴، خطیر بودن وظیفه معلمی^۵ و همچنین فرمایشات مقام معظم رهبری در خصوص منزلت معلمی که در تاریخ ۸۴/۲/۱۲ فرمودند «منزلت معلمی یعنی تأثیرگذاری در روند تاریخی و مرزبندی فرهنگی یک ملت. اگر جامعه معلمان بتواند این کار را انجام دهد، منزلت معلمی حفظ شده است» و تأکید اسناد بالادستی نظام تعلیم و تربیت به ویژه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به «پرورش و توسعه متوازن شایستگی‌های پایه‌ای جهت تعمیق هویت مشترک و حرفه‌ای معلمان در ابعاد فردی، انسانی، اسلامی، ایرانی هم‌تراز اصول اعتقادی» و بررسی پژوهش‌های پیشین که به شناسایی مؤلفه‌های توانمندسازی معلمان پرداخته‌اند و هر یک از زاویه‌ای به این موضوع نگریسته‌اند، در نظر دارد به روش فراترکیب به طراحی الگوی توانمندسازی معلم تراز انقلاب بپردازد.

روش پژوهش

فلسفه پژوهش حاضر تفسیرگرا با رویکرد فراترکیب و به کارگیری راهبرد داده‌بنیاد بود که به صورت کیفی و از طریق گردآوری داده‌ها با ابزار اسناد و مدارک انجام گردید. فراترکیب عبارت از بررسی و تحلیل کیفی بر روی مفاهیم در مطالعات گذشته با شیوه کدگذاری متداول

---

1. Gumuslugle & Sey

2. Wood

۳. امام محمد باقر(ع): *إِنَّ الَّذِي يُعَلِّمُ الْعِلْمَ مِنْكُمْ لَهُ أَجْرٌ مِثْلُ أَجْرِ الْمُتَعَلِّمِ وَ لَهُ الْفَضْلُ عَلَيْهِ فَتَعَلَّمُوا الْعِلْمَ مِنْ حَمَلَةِ الْعِلْمِ وَ عَلِّمُوهُ إِخْوَانَكُمْ كَمَا عَلِّمُوهُ الْعُلَمَاءَ؛* همانا آن کسی از شما که دانش را آموزش دهد، پاداشی برابر دانش آموز دارد و البته آموزگار بر دانش آموز فضیلت و برتری دارد. پس دانش را از حاملان آن فراگیرید و آن سان که عالمان به شما آموخته‌اند، آن را به برادرانتان بیاموزید (اصول کافی، ج ۱، ص ۳۵).

۴. امام علی(ع): *جَالِسِ الْعُلَمَاءَ يَزِدُّكَ عِلْمًا وَ يَحْسُنُ آدَبَكَ وَ تَرَكَ نَفْسَكَ؛* با علما معاشرت کن تا علمت زیاد، ادبت نیکو و جانت پاک شود (غررالحکم و دررالکلم، ص ۳۴۱).

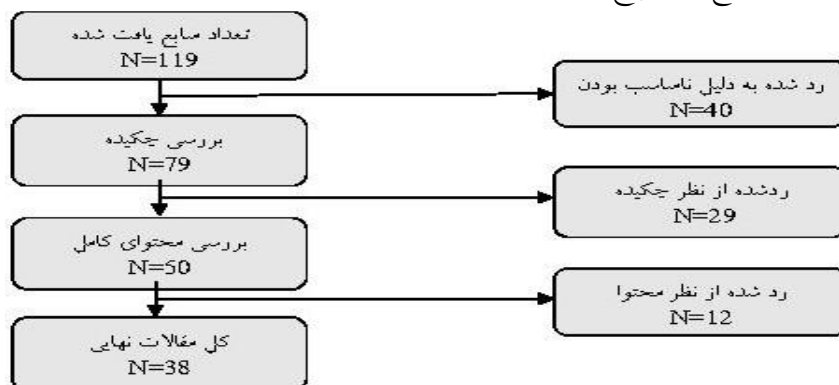
۵. امام علی(ع): *مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى أَهْلِ الْجَهْلِ أَنْ يَتَعَلَّمُوا حَتَّى أَخَذَ عَلَى أَهْلِ الْعِلْمِ أَنْ يُعَلِّمُوا؛* خداوند، از جاهلان برای آموختن تعهد نگرفت، مگر این که پیش از آن، دانایان را به آموزش دادن آن متعهد و موظف ساخت (نهج البلاغه، الحکمه ۴۷۸؛ منتخب میزان الحکمه، ۳۹۸).

در پژوهش‌های کیفی و استفاده از استراتژی‌های کیفی همچون نظریه داده‌بنیاد است (ساندرز، 2012). مطابق با الگوی سندلوسکی و باروسو (2007) روش فراترکیب شامل هفت گام است که ابعاد مختلف روشی این پژوهش در قالب مراحل زیر تبیین شده است:

گام اول، تنظیم سؤال پژوهش: برای تنظیم سؤال تحقیق از پارامترهای مختلفی مانند جامعه مورد مطالعه، چه چیزی؟ چه موقع؟ چگونه روش استفاده شد. در این پژوهش، این سؤال مورد کندوکاو قرار گرفت که «مؤلفه‌های مرتبط با توانمندسازی معلم تراز انقلاب در پژوهش‌های قبلی به چه صورت بوده است؟»

گام دوم، مرور ادبیات به صورت نظام‌مند: جامعه آماری این مطالعه شامل پژوهش‌هایی بود که از جوانب و ابعاد مختلف به موضوع معلم تراز انقلاب و توانمندسازی آن پرداخته بودند، لذا برای گردآوری داده‌های پژوهش، در جریان مطالعه و در مرحله نخست، پژوهش‌های انجام شده از سال ۱۳۹۰ تاکنون با کلیدواژه‌های معلم تراز انقلاب، توانمندسازی معلمان در آموزه‌های اسلامی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، معلم از منظر مقام معظم رهبری، در مراکز پایگاه اطلاعات علمی جست‌وجو گردید که برای تکمیل فرایند جست‌وجو از کتابخانه‌ها و مراکز پژوهشی استفاده شد.

گام سوم، جستجو و انتخاب متون مناسب: بر اساس نتایج اولیه حاصل از جست‌وجو ۱۱۹ مقاله مرتبط شناسایی شد و برای انتخاب مقاله‌های مناسب بر اساس الگوریتم نشان داده شده در شکل ۱، پارامترهای مختلفی مانند عنوان، چکیده، محتوا مورد ارزیابی قرار گرفته و در نهایت ۳۸ منبع استخراج و انتخاب شد.

شکل ۱. الگوریتم روش پژوهش

گام چهارم، استخراج اطلاعات متون: در پژوهش حاضر، به مرور پژوهش‌های انتخاب شده اقدام شد و تک تک پژوهش‌ها در رابطه با پرسش اصلی پژوهش بررسی و فیش‌برداری شدند.

گام پنجم، تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی: در مرحله پنجم تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده انجام شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با تبعیت از راهبرد داده‌بنیاد صورت گرفت؛ چرا که داده‌های پژوهش، متشکل از متن‌هایی بود که از پژوهش‌های گذشته به دست آمده بود. در این پژوهش سه گام کدگذاری مختص استراتژی داده‌بنیاد در دل استراتژی فراترکیب رعایت شدند.

گام ششم، کنترل کیفیت: مرحله ششم کنترل کیفیت داده‌های گردآوری شده و تحلیل‌های صورت پذیرفته بود. اعتبار پایگاه‌های بررسی شده و مجلات از طریق پایگاه استنادی (WOS) استعلام شدند؛ چرا که اکثر پژوهش‌های نمایه شده در این پایگاه دارای ضریب تأثیر بالا بوده و در لیست سیاه وزارت علوم نیز قرار ندارند. از سوی دیگر دغدغه نسبت به پایایی و روایی پژوهش نیز با مفهوم قابلیت اعتماد از طریق روش‌هایی چون ردیابی حسابرسی گونه، بازبینی در زمان کدگذاری، تأیید همکاران پژوهشی، کفایت منابع مورد ارجاع بررسی شدند. همچنین در شیوه ردیابی تلاش شد تا کدهای احصا شده با مدل‌های معتبر تطبیق داده و تمام مدل‌های معتبر مرور شوند. در زمان بازبینی ضمن تلاش مجدد جهت بررسی فرایند کدگذاری، تغییراتی در نحوه دسته‌بندی کدها اعمال و جابجایی برخی کدها صورت گرفت. به‌منظور بررسی نهایی کدها و مدل احصا شده توسط کدگذاران، یافته‌های پژوهش در اختیار همکاران پژوهشی قرار گرفت و در نهایت جامعیت، فرایند کدگذاری و کدهای مستخرج مورد تأیید کدگذاران قرار گرفت. لازم به ذکر است که در فرایند انجام پژوهش تلاش شد تا همه منابع مرتبط با کلیدواژه‌های مطرح در موضوع پژوهش بررسی، گردآوری و تحلیل شده و در چند مرحله غربال، پژوهش‌های دارای غنای نظری مورد استفاده قرار گرفتند.

گام هفتم، ارائه یافته‌ها: در این مرحله از روش فراترکیب و طبق راهبرد داده‌بنیاد، در مرحله اول، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شد. در طول مرحله کدگذاری باز، داده‌ها به دقت مورد بررسی قرار گرفتند، مقوله‌های اصلی و

مقوله‌های فرعی مربوط به آن‌ها مشخص، ابعاد و ویژگی‌ها تعیین و الگوها مورد بررسی قرار گرفتند. در فرایند این تحلیل‌ها، تکنیک‌های تحلیلی پیشنهادی اشتراوس و کوربین مورد استفاده قرار گرفت. واحد اصلی تحلیل برای کدگذاری باز مفاهیم بودند. پس از کدگذاری باز و مرور چندباره متون، برای ارائه یک طبقه‌بندی از نتایج تحلیل گام نخست، کدگذاری محوری انجام شد و یافته‌ها در ابعاد پارادایم کدگذاری محوری شامل شرایط علی، مقوله محوری، راهبردی، عوامل زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر و پیامدها طبقه‌بندی شدند.

در فرایند کدگذاری انتخابی و تلفیق، متن مقالات دوباره بررسی شد و جملات و ایده‌هایی که بیانگر ارتباط بین مقوله‌های اصلی و فرعی بودند، مورد توجه قرار گرفت. بر اساس روابط به دست آمده، مفاهیم حاصل از کدگذاری باز و محوری در مرحله کدگذاری انتخابی به یکدیگر پیوند داده شد و توانمندسازی معلمان به صورت یک مدل مفهومی منعکس شد.

یافته‌های پژوهش

با توجه به مراحل الگوی اشتراوس و کوربین، کدگذاری‌های انجام شده در جداول زیر و ذیل پدیده محوری، شرایط علی، مداخله‌گر، زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها قابل ملاحظه است. **پدیده محوری:** برچسب مفهومی است که برای چارچوب با طرح به وجود آمده در نظر گرفته می‌شود. پدیده محوری در نظریه داده‌بنیاد زمینه اصلی برای مطالعه بوده و هدف از پژوهش بررسی آن است که سلسله کنش‌های متقابل به کنترل و اداره کردن آن معطوف می‌شود (بازرگان، ۱۳۹۹).

از آنجا که در این پژوهش الگوی توانمندسازی معلم تراز انقلاب هدف مطالعه بود، بعد از گردآوری و تحلیل تمامی مقالاتی که مرتبط با موضوع بودند؛ پدیده محوری (توانمندسازی معلمان تراز انقلاب) از ۳ درون مایه تشکیل شد که عبارتند از: تعهد، تخصص و تعلق که در ادامه شرح داده خواهند شد.

موجبات (شرایط) علی: شرایط علی یا سبب‌ساز آن دسته رویدادها و وقایعی هستند که بر پدیده‌ها اثر می‌گذارند. به عبارت دیگر شرایط علی، مقوله‌هایی (شرایطی) هستند که مقوله اصلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند (بازرگان، ۱۳۹۹).

در پژوهش حاضر و مطابق با کدگذاری‌های انجام گرفته، عوامل خودتوانمندی، مدیریتی و سازمانی به عنوان شرایط علی انتخاب شدند. مفاهیم مرتبط با شرایط علی پژوهش حاضر در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. شرایط علی مؤثر بر توانمندسازی معلم تراز انقلاب

مقولات	مفاهیم
عوامل خودتوانمندی	اخلاص و پاکسازی نیت، توکل، التزام به حدود الهی، تواضع، مداومت و استمرار در فراگیری دانش، درک و اصلاح موقعیت، تلاش برای ارتقاء شایستگی‌های فردی، برخورداری از قوه ابتکار و خلاقیت، استفاده از فرصت‌های محیطی، خود راهبری و خود تنظیمی، مدیریت مناسب زمان، توانایی ایجاد تعادل بین کار و زندگی، خودکارآمدی، خودباوری
عوامل مدیریتی	رهبری بصیر (ایمان آفرینی از طریق تقویت روحیه حق‌گرایی و بیدار کردن فطرت الهی و تقویت قدرت تفکر و تشخیص حق از باطن، ترسیم چشم‌انداز سازمانی، ایجاد بینش و بصیرت در امور، الگوسازی) تحقق کرامت انسانی (توجه به برابری انسان‌ها، تکریم و احترام شخصیت معلم، بسترسازی انتخاب آگاهانه) ملاحظات اخلاقی (گشاده‌رویی، ابراز محبت، رفق و مدارا، توجه به تفاوت‌های فردی معلمان) ترغیب عاطفی و سازمانی (نظام پاداش‌دهی مبتنی بر عملکرد و شایستگی، توجه به امور رفاهی کارکنان، درک مسائل روحی و جسمی، مشارکت دادن افراد در فعالیت‌ها، احساس مؤثر بودن، احساس شایستگی، معناداری، نشاط بخشی، ایجاد آرامش فکری) بالندگی سازمانی (پشتیبانی در شرایط حساس، ارزیابی عملکرد، بیان روشن اهداف، در دسترس قرار دادن منابع، توجه به نیازهای کارکنان، اعتمادسازی، پذیرش مسئولیت بر اساس تکلیف الهی، صداقت و پیشگامی در عمل، عدالت) بالندگی حرفه‌ای (فضاسازی جهت اهتمام معلم به دانش‌افزایی، ایجاد زمینه سؤال و پرسش در محیط کاری، ایجاد شرایط جهت بهره‌گیری از تجارب دیگران، آموزش و یادگیری)
عوامل سازمانی	رعایت ضابطه مندی در تقسیم وظایف، توجه به علاقمندی و انگیزه افراد جهت واگذاری وظایف و مسئولیت‌ها، تقسیم وظایف بر مبنای تعهد و تخصص، تأمین مالی معلمان، تغییر نگرش جامعه به شغل معلمی، غنی‌سازی شغل

شرایط زمینه‌ای: زمینه بیانگر مجموعه شرایط خاصی است که درون آن راهبردهای کنش/ واکنش انجام می‌شود. به عبارت دیگر به شرایط خاصی که بر کنش‌ها و تعاملات تأثیر

می‌گذارد، زمینه گفته می‌شود (بازرگان، ۱۳۹۹). این بستر ناظر بر نظام ارزش‌ها و باورها و نگرش‌ها، سرمایه هویتی، دانش زمینه‌ای است و مفاهیم مرتبط با آن، در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. شرایط زمینه‌ای مؤثر بر توانمندسازی معلم تراز انقلاب

مقولات	مفاهیم
نظام ارزش‌ها و باورها و نگرش‌ها	نگرش توحیدی، اعتقاد به هستی بخش جهان زمینه‌ساز قرب الهی و حیات طیبه، اعتقاد به جایگاه قرآن و سیره معصومین(ع) در تعلیم و تربیت، جامعیت نگری به ساحت‌های ششگانه تعلیم و تربیت، باور به اندیشه‌های امام خمینی و مقام معظم رهبری، اعتقاد به نقش انقلاب اسلامی در اصلاح جامعه، وطن دوستی و دوری از از خود بیگانگی فرهنگی، ارزش قائل شدن برای وحدت ملی و انسجام فرهنگی، داشتن روحیه ظلم ستیزی و حمایت از مظلومین، داشتن روحیه جمع‌گرایی، تکلیف‌گرایی و مسئولیت‌پذیری
سرمایه هویتی	هویت ملی: اعتقاد به اصل ولایت فقیه، پایبندی به قانون اساسی کشور هویت دینی - انقلابی: تکیه بر مبانی دینی، آرمان خواهی، بصیرت، روحیه انقلابی هویت حرفه‌ای: ارزش‌ها، باورها و عقاید معلمان نسبت به حرفه معلمی
دانش زمینه‌ای	آگاهی از شرایط تاریخی، جامعه‌شناسی، سیاسی، اقتصادی جامعه؛ شناخت نیازهای دوره‌های رشدی دانش‌آموزان

شرایط مداخله‌گر: شرایط عمومی محیطی (مداخله‌گر)، راهبردها را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند. به دیگر سخن شرایط مداخله‌گر شرایط عامی هستند که مجموعه‌ای از متغیرهای میانجی و واسط را تشکیل می‌دهند و راهبردها را هم تحت‌تأثیر قرار می‌دهند (بازرگان، ۱۳۹۹). در پژوهش حاضر ملاحظات اخلاقی، مسائل اقتصادی، امکانات زیرساختی و فناوری‌های نوین، امکانات و فضای فیزیکی مدرسه، فرهنگ و نگرش جامعه به عنوان مقولات اصلی در نظر گرفته شدند که مفاهیم مرتبط با آنان در جدول شماره ۳ قابل مشاهده است.

جدول ۳. شرایط مداخله گر بر توانمندسازی معلم تراز انقلاب

مقولات	مفاهیم
توانمندی‌های اولیه معلمان	در ارتباط با شاگرد (تشویق و تنبیه، عدالت، صبر، خلوص نیت، اعتماد به نفس، وقار و متانت، نظم، به وجود آوردن شرایط مناسب برای تربیت کودکان، تواضع فروتنی، محبت حقیقی به دانش‌آموزان، عامل به تربیت اخلاقی، اعتراف ندانستن و شهادت در بیان حقایق، نرمی و ملایمت در سخن و سادگی کلام) در ارتباط با درس (رعایت تفاوت‌های فردی، کوشش برای بذل و انفاق علم، تدریس مناسب، معلم پروری، راهنمایی و مشاوره دادن، کمک به رشد همه‌جانبه دانش‌آموز، انگیزش‌ها/ سلامت/ توانایی‌ها/ رغبت‌ها، تعهد شغلی، فروتنی علمی)
امکانات زیر ساختی و فناوری‌های نوین	در ارتباط با خود (خودسازی در پرتو معنویت دینی، توحید، ایمان، زهد و بی‌رغبتی به دنیا، نیت، عمل صالح، تقوی، کرامت و صبر، آراستگی ظاهر، هدف داشتن در تدریس، رعایت ترتیب منطقی دروس، به یاد خدا بودن، اشتغال دائم به تدریس و علم آموزی، خود تربیتی قبل از تربیت دیگران، خودباوری در پیشرفت علمی، التزام عملی به اصول و آمیزه‌های دینی و تخلق به اخلاق اسلامی)
امکانات و فضای فیزیکی مدرسه	استفاده از فناوری‌های نوین، فضای مجازی، ارتقاء و توسعه شبکه مدرسه، پیگیری جهت تأمین تجهیزات و سامانه‌های مورد نیاز در مدرسه، ایجاد تمهیدات نرم افزاری
فرهنگ و نگرش جامعه	محیط فیزیکی جذاب، خوشایند و مطلوب؛ تجهیز مدارس؛ بهداشت محیط مدرسه، تأمین تجهیزات آموزشی نگرش جامعه در رابطه با علم و ورزش؛ جایگاه علم و سواد در جامعه؛ نگرش جامعه به شأن و مقام معلم؛ نشأت‌گیری بی‌انگیزگی دانش‌آموزان از جو اجتماعی؛ ارتباط بین آموخته‌های دانش‌آموزان و نیازهای جامعه

راهبردها: از راهبردها به‌عنوان مؤلفه‌های بیانی رفتارها، تعاملات هدفدار و فعالیت‌ها یاد می‌شود که مسیر اصلی برای تحقق پدیده اصلی پژوهش به حساب می‌آیند (بازرگان، ۱۳۹۹). مقولات و مفاهیم مرتبط با راهبردهای توانمندسازی معلم تراز انقلاب در جدول شماره ۴، قابل مشاهده است.

جدول ۴. راهبردهای موثر بر توانمندسازی معلم تراز انقلاب

مقولات	مفاهیم
اعتلای معرفت، بصیرت و ارزش‌های دینی، انقلابی، عبادی، اخلاقی	ایجاد بینش و نگرش توحیدی، نهادینه‌سازی معیارهای دینی، اخلاقی، ارزشی و فرهنگی اجتماعی؛ توجه به اخلاق و ارزش‌ها، تقویت و توسعه معارف اسلامی و فضایل اخلاقی و ایمانی، تعمیق و گسترش آموزه‌های دینی و ارزش‌های انقلابی و اسلامی، تقویت هویت ملی، اشاعه روحیه امید به آینده بر پایه قرآن و مکتب اهل بیت (ع) و ارزشهای انقلابی اسلامی جمهوری اسلامی ایران، تشکیل کانون‌های ترویج فرهنگ دینی، برگزاری همایشها و سمینارهای علمی-دینی
توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای	آموزش ضمن خدمت (پایه، انسانی، فرادانش) و ارتقاء صلاحیت‌های عمومی تخصصی، توجه به برنامه درسی و بازنگری آن متناسب با نیاز دانش آموز، امکان انجام فعالیت‌های پژوهشی، برنامه‌ریزی و طراحی برای یادگیری، تقویت انگیزه و مهارت‌های حرفه‌ای برای یادگیری مداوم، گسترش بهره‌برداری از ظرفیت آموزش‌های غیر حضوری و مجازی، برگزاری سمینارهای سالانه و کارگاه‌های آموزشی و پژوهشی؛ انتشار دیدگاه‌ها و آثار فکری و علمی معلمان، ایجاد فرصت‌ها برای ادامه تحصیل معلمان، افزایش امکان دسترسی به منابع اطلاعاتی معتبر علمی غنی‌سازی شغل (تأمین تسهیلات و امکانات در آموزش‌های ضمن خدمت معلمان، بهینه‌سازی نظام پرداخت‌ها مبتنی بر شایستگی، استقرار نظام ارزشیابی عادلانه از عملکرد معلمان، در دسترس قرار دادن منابع و امکانات مورد نیاز، نیازسنجی و تولید اطلاعات درباره دوره‌های آموزشی مورد نیاز معلمان، فراهم کردن زمینه لازم برای تعامل و تبادل نظر و تجربیات معلمان با یکدیگر، فراهم کردن زمینه لازم برای پشتیبانی و حمایت‌های مادی و معنوی، تقویت انگیزه ارتقاء شغلی در معلمان بر اساس نظام معیار اسلامی، برنامه‌ریزی برای کارآموزی و کارورزی)
توسعه شایستگی‌های مدیریتی	مدیریت پیرامون و محیط یادگیری، آموزش اثربخش، مسئولیت سازمانی و توسعه حرفه‌ای، مهارت برنامه‌ریزی آموزشی، مدیریت جهادی، مدیریت مشارکتی، پرورش مسئولیت‌پذیری در معلمان (تعهد کاری) مدیریت رفتار و روابط انسانی، استقرار نظام خلاقیت و نوآوری، تفویض اختیار و مشارکت دادن معلمان در تصمیم‌گیری‌ها و حل مسائل و مشکلات
گسترش فعالیت‌های فرهنگی-اجتماعی	اصلاح نگرش جامعه به نقش و جایگاه معلم و سندیت و مرجعیت معلم، تکریم و ارتقاء منزلت اجتماعی معلم، جهت‌گیری سیاسی و اجتماعی، صیانت از حرمت علم و عالم، ترویج همکاری و مشارکت معلمان در برنامه‌های علمی، مذهبی، فرهنگی

مقولات	مفاهیم
توسعه امکانات و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری	تجهیز مدرسه به فناوری‌های نوین در زمینه آموزش، پژوهش و امور اداری، دسترسی معلمان به فناوری اطلاعات در فرایندهای آموزشی و پژوهشی، ارتقاء و توسعه شبکه مدرسه، پیگیری جهت تأمین تجهیزات و سامانه‌های مورد نیاز در مدرسه

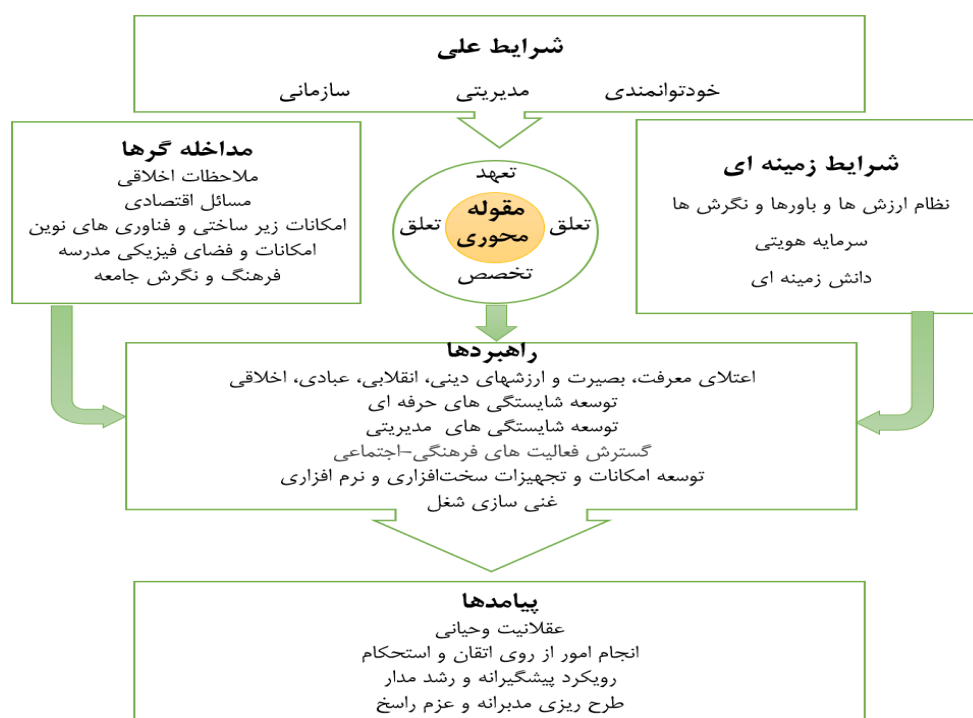
پیامدها: نتایجی هستند که در اثر راهبردها پدیدار می‌شوند (بازرگان، ۱۳۹۹). پیامد توانمندسازی معلم تراز انقلاب، معلم حکیم و توانمندی خواهد بود که دارای ویژگی‌های عقلانیت و حیانی، انجام امور از روی اتقان و استحکام، رویکرد پیشگیرانه و رشد مدار، طرح‌ریزی مدبرانه و عزم راسخ است؛ مفاهیم مرتبط با آن در جدول شماره ۵ قابل مشاهده است.

جدول ۵. پیامدهای توانمندسازی معلم تراز انقلاب

مقولات	مفاهیم
عقلانیت توحیدی	تفکر و اندیشه‌ورزی نظام‌مند، دارای بصیرت دینی و باور به ارزش‌های انقلاب، وفاداری و حمایت آگاهانه ارزش‌های دینی و ملی، شایسته و متعهد بودن، استدلال منطقی و حق‌مدار، نگرش نظام‌مند، تخصص همه‌جانبه (تسلط بر محتوای موضوعی و تخصصی تسلط بر روش تدریس نوین مهارت ارزشیابی و آشنایی با فناوری‌های نوین آموزشی)، تجربه اندوزی، یادگیری نافع، یکپارچه‌نگری به تعلیم و تربیت، توجه به تعلیم و تربیت توحید محور و تربیت انسان مومن انقلابی؛ تربیت انسان‌های با معنویت و اخلاق، تعامل و بهره‌گیری از تجارب دیگران، یاد دادن احکام و حقایق و حکمت
انجام امور از روی اتقان و استحکام	همسوسازی اهداف مدرسه در جهت اهداف غایی مطرح در سند تحول بنیادین، شفافیت و صراحت در کارها جهت اعتمادسازی، عدالت‌گرایی، ایجاد فرصت‌های آموزشی متناسب با استعداد هر دانش‌آموز، رفتار یکسان در موقعیت مشابه (عدم تبعیض در برخوردهای رفتاری)؛ نفوذ و تأثیرگذاری بر دانش‌آموزان از طریق روابط مبتنی بر کرامت و عامل بودن، خودشناسی و مدیریت تمایلات نفسانی، سندیت و مرجعیت معلم، الگو بودن، تکیه بر مبانی فقهی و تحقیق توانایی نقد و نظریه‌پردازی علمی در پرتو فقه دینی، محبوب بودن و مقبولیت داشتن
رویکرد پیشگیرانه و رشد مدار	خودتوانمندی و کسب دانش و تجربیات جدید؛ مثبت‌نگری نسبت به کار و اطراف، همکاری و کار گروهی، استفاده از انواع ارزشیابی‌های متناسب با ویژگی‌های دانش‌آموزان؛ درک خیر بودن تقدیرهای تکوینی و تشریحی خداوند؛ ایجاد نگرش مثبت دانش‌آموزان نسبت به موضوعات درسی، معلم و محیط آموزشی؛ مشارکت دادن دانش‌آموزان در فعالیت‌های مدرسه، ایجاد حس تعلق به مدرسه، توجه به سلامت جسمانی، هیجانی و روان‌شناختی، مشاور

مقولات	مفاهیم
طرح ریزی مدبرانه و عزم راسخ	<p>و راهنما و تسهیل کننده یادگیری؛ مقابله با استحاله فرهنگی، تعامل فعال و دوسویه مربی با متربی، غنی سازی محیط تربیتی و یادگیری، ترغیب دانش آموزان نسبت به یادگیری آماده سازی محیط آموزشی برانگیخته</p> <p>خلق چشم انداز و اهداف مبتنی بر ارزش، مخاطب شناسی (توجه به اقتضائات دوره بلوغ)؛ موقعیت شناسی، پیش بینی روند امور مبتنی بر حق طلبی و حق مداری، انعطاف پذیر، خلاق و تنوع نگر، اتخاذ رویکرد مشورتی، مدیریت جهادی، قاطعیت در انجام کار، موقعیت شناسی و موقعیت یابی، توجه به مقتضیات زمان؛ اقدام به جا و به موقع، مشارکت فعال در تصمیم گیری مدرسه و پرداختن به پژوهش های کلاسی، طراحی و اجرای فعالیت های آموزشی - تربیتی - اجتماعی، مشارکت جویی علمی و انتقال تجربیات، خالق فرصت های تربیتی و آموزشی</p>

بر اساس نتایج جداول بالا الگوی توانمندسازی معلمان تراز انقلاب را در شکل ۲ می توان مشاهده کرد:

شکل ۲. الگوی توانمندسازی معلمان تراز انقلاب

بحث و نتیجه گیری

با توجه به هدف پژوهش، تحلیل‌های صورت گرفته نشان دادند که پدیده محوری «توانمندسازی معلمان» از سه درون‌مایه تشکیل شده است که عبارتند از: تعهد، تخصص و تعلق.

منظور از تعهد عبارت است از پایبندی واقعی و دائمی به مجموعه‌ای از اصول، ارزش‌ها، باورها و رموز اخلاقی. در واقع بنیاد و شالوده توانمندسازی معلم تراز انقلاب باید بر اساس ارزش‌های الهی پایه‌ریزی شود که مهم‌ترین این ارزش‌ها، اعتقاد و باور به توحید است که باعث ایجاد بصیرت و نگرش توحیدی در معلم، روحیه انقلابی، آرمان‌خواهی، مقاومت در پرتو آگاهی، باور قلبی به مبانی تعلیم و تربیت اسلامی، پایبندی به اصول اخلاقی و مدیریت تمایلات نفسانی می‌شود.

تخصص حاصل علم و تجربه است. در اسلام، بر تفکر و اندیشه‌ورزی، علم‌ورزی عمیق و یادگیری نافع تأکید شده است که در سایه عقلانیت و حیانی توسعه می‌یابد. یعنی عقلی که در پرتو وحی تجلی می‌یابد و از این جهت تمام فعالیت‌ها و مطالعات معطوف به حق می‌شود. تخصص‌گرایی باعث تولید فکر و اندیشه، تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها، تسلط به مطالب و شیوه‌های تدریس، توانایی پژوهشگری، مدیریت پیرامون و محیط یادگیری می‌شود.

تعلق اشاره به هویت ملی - دینی - انقلابی، دلبستگی، عشق‌ورزی، انگیزه و روحیه حرفه‌ای است. در واقع یکی از ویژگی‌های بارز معلم تراز انقلاب اعتقاد به اهمیت نقش و جایگاه معلم در تشکیل هویت نسل جدید و پایه‌ریزی تمدن نوین اسلامی است.

دومین یافته این پژوهش در رابطه با شرایط علی یا عوامل مؤثر بر توانمندسازی است. جمع‌بندی مؤلفه‌ها و مقولات متعدد در پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که عوامل خودتوانمندی معلمان، مدیریتی و سازمانی در توانمندسازی افراد مؤثر هستند. خودتوانمندی محصول اکتساب برخی صفات و توانمندی‌ها، توسط خود آدمی است که در پرتو اعتقاد به جهان‌بینی توحیدی و با حضور اختیاری انسان در موقعیت‌های فردی و اجتماعی گوناگون، طی زندگی این دنیا تکوین و تحول یافته و در حیات اخروی ادامه می‌یابد.

اخلاص و پاکسازی نیت، توکل، تقوا، تواضع و فروتنی، مداومت و استمرار در فراگیری دانش از زیرمؤلفه‌های مهم این عامل هستند (رحمانی، ۱۳۹۳؛ توکلی، ۱۳۹۷؛ حجازی، ۱۳۹۷؛

ریاضی و همکاران، ۱۳۹۷؛ محمدزاده بنی طرفی، ۱۴۰۱؛ شاهزاده تیمورلو و همکاران، ۱۳۹۹؛ قربانیان و همکاران ۱۴۰۰؛ حلاجی، ۱۳۹۹).

اسلام نه تنها به توانمندی افراد توسط خودشان اهمیت می‌دهد، بلکه به توانمندسازی توسط دیگران (مدیر) نیز توجه کرده است. نوع برخورد مناسب مدیران سبب ایجاد روحیه قوی در دبیران می‌شود و میزان خشنودی آنها را در کار و حرفه بالا می‌برد. طبیعتاً این روحیه بالا و این میزان خشنودی در کار کارکنان تأثیر بسزایی دارد و موجب توانمندسازی آنها می‌شود و در نتیجه سبب می‌شود که کارکنان با جدیت بیشتری فعالیت کنند. همچنین توانمندسازی محیطی را فراهم می‌کند تا کارکنان بتوانند با اختیارات بیشتر کار کرده و در فرایند تغییر و بهبود تولید نقش داشته باشند، نیازشان به سرپرست مستقیم کاهش یافته و در تحقق اهداف سازمان مشارکت داشته باشند (حمیدی و سعادت‌تی ۱۳۹۴؛ ریاضی و همکاران، ۱۳۹۷؛ فرمehنی فراهانی و همکاران، ۱۳۹۷؛ قوجالو و همکاران، ۱۳۹۸؛ جمالو و همکاران، ۱۴۰۱).

ترسیم چشم‌انداز سازمانی، ایمان‌آفرینی از طریق تقویت روحیه حق‌گرایی و بیدار کردن فطرت الهی و تقویت قدرت تفکر و تشخیص حق از باطل؛ تحقق کرامت انسانی و برخورداری از اخلاق حرفه‌ای در محیط کار، ترغیب عاطفی و سازمانی در محیط کار از طریق نظام پاداش‌دهی مبتنی بر عملکرد و شایستگی، توجه به امور رفاهی کارکنان، درک مسائل روحی و جسمی، مشارکت دادن افراد در فعالیت‌ها و بالندگی حرفه‌ای و سازمانی معلمان از جمله فعالیت‌های مدیران مدارس در جهت توانمندسازی معلمان است (حجازی، ۱۳۹۷؛ فرمehنی فراهانی و همکاران، ۱۳۹۷؛ نوری و لعلی، ۱۴۰۲؛ شاهزاده تیمورلو و همکاران، ۱۳۹۹؛ حلاجی، ۱۳۹۹).

از جمله عوامل دیگری که در توانمندسازی معلمان می‌توان از آنها نام برد، عوامل مرتبط با کارکردهای نظام آموزش و پرورش در خصوص معلمان است که به عوامل سازمانی معروف بوده و مهمترین این عوامل نظام پاداش‌دهی، داشتن اهداف روشن، رعایت ضابطه‌مندی در تقسیم وظایف، توجه به علاقمندی و انگیزه افراد جهت واگذاری وظایف و مسئولیت‌ها، تقسیم وظایف بر مبنای تعهد و تخصص، تأمین مالی معلمان، تغییر نگرش جامعه به شغل معلمی و غنی‌سازی شغلی است (عبداللهی، ۱۳۸۳؛ رحمانی، ۱۳۹۳؛ سمیعی

نژاد و همکاران، ۱۳۹۵؛ حجازی، ۱۳۹۷؛ صمدی و همکاران، ۱۳۹۹؛ شاهزاده تیمورلو و همکاران، ۱۳۹۹؛ حلاجی، ۱۳۹۹).

سومین مؤلفه ضروری در توانمندسازی معلمان شرایط زمینه‌ای است و نشان می‌دهد، نظام ارزش‌ها و باورها و نگرش‌ها و دانش زمینه‌ای در خصوص شرایط تاریخی، جامعه‌شناسی، سیاسی، اقتصادی جامعه، و نیازهای رشدی دانش‌آموزان در دوره‌های مختلف زندگی در توانمندسازی معلمان تأثیرگذار هستند (توکلی، ۱۳۹۷؛ سمیعی نژاد و همکاران، ۱۳۹۵؛ حجازی، ۱۳۹۷؛ اصفهانی و شاهی، ۱۴۰۰؛ ریاضی و همکاران، ۱۳۹۷؛ محمدزاده بنی‌طرفی، ۱۴۰۱؛ صمدی و همکاران، ۱۳۹۹؛ گل‌صنم‌لو و همکاران، ۱۴۰۰؛ قربانیان و همکاران، ۱۴۰۰؛ حلاجی، ۱۳۹۹؛ سلطانی‌فلاح و باقری‌داوودکلائی، ۱۴۰۱)؛ سرمایه‌هویی (ریاضی و همکاران، ۱۳۹۷؛ محمدزاده بنی‌طرفی، ۱۴۰۱؛ شاهزاده تیمورلو و همکاران، ۱۳۹۹). در واقع با توجه به اینکه هدف غایی تعلیم و تربیت اسلامی، رسیدن به حیات طیبه و قرب الی‌الله است، معلم باید به‌عنوان سکندار نظام آموزشی با نگرش توحیدی و اعتقاد به هستی‌بخش آفرینش و جایگاه قرآن و سیره معصومین (ع) و با جامعیت‌نگری به ساحت‌های ششگانه تعلیم و تربیت به فرم‌ه مقام معظم رهبری^۱، در تربیت نسل امروزی اثرگذار باشد. همچنین با توجه به تأکید مقام معظم رهبری به نقش هویت‌ساز معلم^۲، برای تقویت هویت ملی و دینی - انقلابی دانش‌آموزان لازم است ابتدا معلمان به اصل ولایت فقیه معتقد بوده و با تکیه بر مبانی دینی، آرمان‌خواهی و روحیه انقلابی (حجازی، ۱۳۹۷؛ محمدزاده بنی‌طرفی، ۱۴۰۱) و نگرش نسبت به حرفه معلمی زمینه‌ساز اعتلای سرمایه‌هویی خود باشند. شرایط مداخله‌گر از یافته‌های دیگری است که در پژوهش حاضر شناسایی شده است و شامل ملاحظات اخلاقی در ارتباط با شاگرد، درس و خود معلم است (حسینی‌مقدم، ۱۴۰۰؛

---

۱. مقام معظم رهبری: ما باید شاخص‌های ممتاز و برجسته را در دانش‌آموزان زنده کنیم. در او مفاهیم جریان‌ساز و عمل‌ساز را تولید کنیم و به راه بیندازیم و زنده کنیم؛ ایمان، اندیشه‌ورزی، یاد بگیرد فکر کند؛ مشارکت اجتماعی. اگرچنانچه توانستید این مفاهیم جریان‌ساز را در ذهن دانش‌آموزان رسوخ بدهید، خدمت بزرگی به آینده کشورتان کرده‌اید. ۱۳/۰۲/۱۳۹۵

۲. مقام معظم رهبری: تشکیل هویت نسل جدید به دست معلم است؛ نقشی پررنگ‌تر از نقش خانواده و پدر و مادر. ۱۲/۰۲/۱۳۸۴

ریاضی و همکاران، ۱۳۹۷؛ محمدزاده بنی‌طرفی، ۱۴۰۱؛ شادادی‌جوبی، ۱۴۰۰؛ نوری و لعلی، ۱۴۰۲؛ قربانیان و همکاران، ۱۴۰۰؛ حلاجی، ۱۳۹۹؛ جمالو و همکاران، ۱۴۰۱؛ سلطانی‌فلاح و باقری‌داوودکلایی، ۱۴۰۱)؛

مسائل اقتصادی و تأمین امکانات مالی و مدیریت بودجه (یحیائی و همکاران، ۱۴۰۱؛ حجازی، ۱۳۹۷؛ شاهزاده‌تیمورلو و همکاران، ۱۳۹۹)؛ امکانات زیرساختی و فناوری‌های نوین؛ امکانات و فضای فیزیکی مدرسه و محیط جذاب، خوشایند (حجازی، ۱۳۹۷؛ ریاضی و همکاران، ۱۳۹۷؛ جعفری و رحیمی، ۱۴۰۲؛ شاهزاده‌تیمورلو و همکاران، ۱۳۹۹)؛ فرهنگ و نگرش جامعه در رابطه با علم‌ورزی؛ جایگاه علم و سواد در جامعه؛ نگرش جامعه به شأن و مقام معلم (یحیائی و همکاران، ۱۴۰۱؛ حجازی، ۱۳۹۷؛ اصفهانی و شاهی، ۱۴۰۰؛ محمدزاده بنی‌طرفی، ۱۴۰۱؛ قوجالو و همکاران، ۱۳۹۸؛ گل‌صنملو و همکاران، ۱۴۰۰)؛ بی‌انگیزگی دانش‌آموزان از جو اجتماعی؛ ارتباط بین آموخته‌های دانش‌آموزان و نیازهای جامعه (حسینی‌مقدم، ۱۴۰۰) است.

راهبردها نیز به عنوان مسیری اصلی برای تحقق توانمندسازی تلقی می‌شوند.

اعتلای معرفت، بصیرت و ارزش‌های دینی، انقلابی، عبادی، اخلاقی که بدین‌وسیله معیارهای دینی، اخلاقی، ارزشی و فرهنگ اجتماعی در معلمان نهادینه می‌شود. توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای و آموزش ضمن خدمت جهت ارتقاء صلاحیت‌های عمومی و تخصصی، برنامه‌ریزی و طراحی برای یادگیری، تقویت انگیزه و مهارت‌های حرفه‌ای برای یادگیری مداوم، زمینه تخصص‌گرایی حرفه‌ای را در معلمان ایجاد می‌کند (یحیائی و همکاران، ۱۴۰۱؛ حسینی‌مقدم، ۱۴۰۰؛ اصفهانی و شاهی، ۱۴۰۰؛ ریاضی و همکاران، ۱۳۹۷؛ محمدزاده بنی‌طرفی، ۱۴۰۱؛ قوجالو و همکاران، ۱۳۹۸؛ جعفری و رحیمی، ۱۴۰۲؛ صمدی و همکاران، ۱۳۹۹؛ شاهزاده‌تیمورلو و همکاران، ۱۳۹۹؛ گل‌صنملو و همکاران، ۱۴۰۰؛ قربانیان و همکاران، ۱۴۰۰؛ جمالو و همکاران، ۱۴۰۱).

توسعه شایستگی‌های مدیریتی معلمان موجب می‌شود تا بتوانند مدیریت کلاس و محیط یادگیری را بر عهده داشته باشند و با استقرار نظام خلاقیت و نوآوری و از طریق مدیریت جهادی و مشارکتی در تصمیم‌گیری‌ها و حل مسائل و مشکلات سازمان فعال باشند (سمیعی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۵؛ حسینی‌مقدم، ۱۴۰۰؛ اصفهانی و شاهی، ۱۴۰۰؛ طالبی و

همکاران، ۱۳۹۸؛ ریاضی و همکاران، ۱۳۹۷؛ محمدزاده بنی‌طرفی، ۱۴۰۱؛ شاهزاده‌تیمورلو و همکاران، ۱۳۹۹).

همچنین گسترش فعالیت‌های فرهنگی- اجتماعی از طریق اصلاح نگرش جامعه به نقش و جایگاه معلم و سندیت و مرجعیت معلم، تکریم و ارتقاء منزلت اجتماعی معلم، توجه به جهت‌گیری سیاسی و اجتماعی و ترویج همکاری و مشارکت معلمان در برنامه‌های علمی، مذهبی، فرهنگی در توانمندسازی معلم اثرگذار خواهد بود (حجازی، ۱۳۹۷؛ حسینی‌مقدم، ۱۴۰۰؛ طالبی و همکاران، ۱۳۹۸؛ ریاضی و همکاران، ۱۳۹۷؛ محمدزاده بنی‌طرفی، ۱۴۰۱؛ قوجالو و همکاران، ۱۳۹۸؛ سلطانی‌فلاح و باقری‌داوودکلایی، ۱۴۰۱).

توسعه امکانات و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و غنی‌سازی شغل معلمان از طریق تأمین تسهیلات و امکانات در آموزش‌های ضمن خدمت معلمان، بهینه‌سازی نظام پرداخت‌ها مبتنی بر شایستگی، استقرار نظام ارزشیابی عادلانه از عملکرد معلمان و در دسترس قرار دادن منابع و امکانات مورد نیاز، زمینه لازم را برای پشتیبانی و حمایت‌های مادی و معنوی معلمان و در نتیجه تقویت انگیزه آنان جهت خدمت و تربیت نسل امروزی ایجاد خواهد کرد (حجازی، ۱۳۹۷؛ ریاضی و همکاران، ۱۳۹۷؛ جعفری و رحیمی، ۱۴۰۲؛ شاهزاده‌تیمورلو و همکاران، ۱۳۹۹؛ گل‌صنم‌لو و همکاران، ۱۴۰۰؛ سلطانی‌فلاح و باقری‌داوودکلایی، ۱۴۰۱).

با توجه به شرایط علی- زمینه‌ای- مداخله‌ای و راهبردهایی که جهت توانمندسازی معلمان به کار گرفته خواهد شد، پیامد این توانمندسازی معلم حکیمی است که از طریق عقلانیت و حیانی، انجام امور از روی اتقان و استحکام و با رویکرد پیشگیرانه و رشد‌مدار و آگاهی از فرایندهای شناختی فراگیران و برنامه‌ریزی بر اساس توجه به مقتضیات موضوع، شرایط زمان و مکان و عوامل درونی و بیرونی به دنبال طراحی برنامه‌هایی باشد تا علاوه بر استحکام تا حدی از انعطاف برخوردار باشند و زمینه تعالی وجودی بیشتر متربیان را فراهم آورد (رحمانی، ۱۳۹۹؛ حسینی‌مقدم، ۱۴۰۰؛ اصفهانی و شاهی، ۱۴۰۰؛ طالبی و همکاران، ۱۳۹۸؛ ریاضی و همکاران، ۱۳۹۷؛ محمدزاده بنی‌طرفی، ۱۴۰۱).

در نهایت پیشنهادها و پژوهشی در مطالعه اجزای مختلف اسناد بالادستی و استخراج راهکارهای عملیاتی در خصوص زیرمؤلفه‌های مطرح شده در مقاله به امکان‌سنجی قابلیت اجرای این مدل در مدارس، شناسایی موانع عملیاتی‌سازی مدل توانمندسازی معلمان در

مدارس، بررسی وضعیت موجود مدارس در خصوص های مؤلفه‌های توانمندسازی معلمان و فاصله بین وضعیت موجود و مطلوب توانمندسازی معلمان خلاصه می‌شود.

پیشنهادات کاربردی این پژوهش به شرح زیر است:

برگزاری دوره‌های تئوری و عملی به صورت ویژه بر اساس منویات مقام معظم رهبری در

مسیر پرورش شاخصه‌های تربیتی معلم تراز انقلاب؛

فیلتر قوی جهت گزینش و استخدام معلمان با توجه به شرایط زمینه‌ای که در مقاله ذکر

شد؛

اصلاح سیاست‌های کلان در خصوص تکریم و ارج نهادن به مقام معلم و نگرش جامعه

به جایگاه و منزلت معلمی؛

توسعه آموزش‌های ضمن خدمت هدفدار بر اساس عوامل مؤثر بر توانمندسازی معلمان

و توجه به راهبردهای ذکر شده در مقاله جهت عملیاتی‌سازی بهینه آن.

منابع

اسدی قلعه‌نی، محمدحسین؛ سیدان، ابوالقاسم؛ عامری، الهام؛ اسدی، کبری (۱۳۹۵). تبیین حداقل

ویژگی‌های معلم ثابت در نظام دوری. *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*، ۲(۲)، ۲۹۳-۳۰۵.

اصفهانی، مریم؛ شاهی، بتول (۱۴۰۰). خوانشی بر اخلاق حرفه‌ای معلم در تراز نهج البلاغه. *رویکردی*

نو در علوم تربیتی، (۱۰)، ۵۹-۷۱.

امیدی، محمود؛ سبحانی نژاد، مهدی؛ نجفی، حسن (۱۳۹۵). بررسی معلم اثربخش در اندیشه تربیتی

فارابی و روسو و دلالت‌های تربیتی متأثر از آن. *تربیت معلم فکور*، ۲(۴)، ۶۹-۹۸.

بازرگان، عباس (۱۳۹۹). *مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته* (چاپ یازدهم). تهران: دیدار.

بانکی پور فرد، امیرحسین؛ و محققیان، زهرا (۱۴۰۲). الگوی اخلاق حرفه‌ای در تدریس بر اساس

روش حضرت خضر (ع) در قرآن کریم. *اخلاق زیستی*، ۴(۱۴)، ۱۱-۳۸.

پاپی، مریم؛ و حسین پناهی، نگار (۱۴۰۲). آموزه‌های نبوی، در اخلاق حرفه‌ای معلم از دیدگاه شهید

مطهری. *رشد آموزش قرآن و معارف اسلامی*، (۱۲۱)، ۲۰-۲۵.

ترکاشوند، سینا؛ مرادیان محمدیه، وحیده؛ و کشاورز، سوسن (۱۴۰۰). تحلیل فلسفی اسناد تحولی

آموزش و پرورش بر اساس مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلمان و دلالت‌های تربیتی آن. *اخلاق*،

۱۱(۴۲)، ۹۷-۱۲۵.

- توکلی، یاسین (۱۳۹۷). تربیت معلم تراز نظام جمهوری اسلامی بر اساس آموزه‌های قرآن کریم. توسعه حرفه‌ای معلم، ۳(۲)، ۷۵-۸۹.
- جعفری، مژگان؛ و رحیمی، لیلا (۱۴۰۲). بررسی صلاحیت‌های حرفه‌ای و تخصصی معلمان مقطع ابتدایی با تکیه بر سند تحول بنیادین. مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، ۳۶(۳)، ۲۰۱-۲۱۴.
- جمالو، یاسینه؛ سرمدی، محمدرضا؛ و فقیهی، علیرضا (۱۴۰۱). بررسی وضعیت کارآمدی معلمان شهر قم بر اساس الگوی معلم کارآمد متناظر به سند تحول بنیادین و برنامه راهبردی دانشگاه فرهنگیان. جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۵(۱۲)، ۲۱۶-۲۰۳.
- حجازی‌فر، سعید؛ رهنورد، فرج‌اله؛ لطیفی، میثم؛ و طاهرپور کلانتری، حبیب‌الله (۱۳۹۶). بررسی مطالعات حاکمیت اسلامی در ایران با استفاده از روش فراترکیب. مدیریت سازمان‌های دولتی، ۶(۱)، ۸۲-۶۳.
- حجازی، اسد (۱۳۹۷). تعیین ابعاد و مؤلفه‌های هویت حرفه‌ای معلم تراز جمهوری اسلامی ایران. راهبردهای نوین تربیت معلمان، ۶(۶)، ۶۲-۵۸.
- حسن‌پور، اکبر؛ عباسی، طیبه؛ و نوروزی، مجتبی (۱۳۹۰). بررسی نقش رهبری تحول‌آفرین در توانمندسازی کارکنان. مجله پژوهش‌های مدیریت در ایران، ۱۵(۱)، ۱۱۸-۱۵۹.
- حسینی‌مقدم، معصومه‌السادات (۱۴۰۰). بررسی جایگاه معلم در شکل‌گیری تربیت اسلامی دانش‌آموزان. پیشرفت‌های نوین در مدیریت آموزشی، ۶(۶)، ۸۶-۷۶.
- حلاجی، محسن (۱۳۹۹). واکاوی دلالت‌های اسناد بالادستی وزارت آموزش و پرورش بر ویژگی‌های معلم. نشریه خانواده و پژوهش، ۴۷(۴۷)، ۵۳-۷۶.
- حمیدی، فریده؛ و سعادت‌تی، ربابه (۱۳۹۴). تأثیر کارکردهای رهبری مدیران بر توانمندسازی معلمان. نوآوری‌های آموزشی، ۵۴(۵۴)، ۶۰-۴۷.
- خروشی، پوران؛ نصر، احمدرضا؛ میرشاه جعفری، سیدابراهیم؛ و موسی‌پور، نعمت‌اله (۱۳۹۶). بررسی رویکرد تربیت معلم شایسته بر اساس اسناد تحولی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران. راهبرد فرهنگ، ۱۰(۳۷)، ۱۸۶-۱۶۳.
- داورپناه، ابوسعید؛ علوی، حمیدرضا؛ و رستمی‌نسب، عباسعلی (۱۳۹۰). بررسی تطبیقی ویژگی‌ها و روابط معلم و شاگرد از دیدگاه امام محمد غزالی و توماس اکویناس. مطالعات روانشناسی تربیتی، ۱۳(۱۳)، ۲۲-۵۷.
- رحمانی، نیره؛ و دیالمه، نیکو (۱۳۹۲). شناسایی عوامل سازمانی مؤثر بر توانمندسازی معلمان از منظر اسلام. علوم تربیتی از دیدگاه اسلام، ۱(۱)، ۸۵-۶۵.

الگوی توانمندسازی معلم تراز انقلاب اسلامی ... نیره رحمانی ۲۷

رضوانی، فاطمه؛ حیدری، محمد حسین؛ و نوروزی، رضاعلی (۱۳۹۶). معلم الهام‌بخش، جستجویی در سلوک و منش چهار معلم برجسته ایران در دوره معاصر، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۲۵(۳۷)، ۵۷-۷۷.

ریاضی، اعظم؛ میرزامحمدی، محمدحسن؛ و ایمانی، محسن (۱۳۹۷). بررسی تحلیلی ویژگی‌های معلم در اسناد آموزش و پرورش کشور و نقد آن با استفاده از دیدگاه شهید ثانی. پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۲۷(۴۳)، ۷۷-۹۵.

سلطانی‌فلاح، امیرحسین؛ و باقری‌داوودکلایی، محمد (۱۴۰۱). تبیین الگوی جذب و استخدام معلمان مدارس مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب. مطالعات علوم اسلامی انسانی، ۲۹(۲)، ۳۶-۴۴.

سلطانی‌فلاح، امیرحسین؛ و باقری‌داوودکلایی، محمد (۱۴۰۰). تبیین الگوی جذب و استخدام معلمان مدارس مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب. مطالعات علوم انسانی، ۸(۲۹)، ۱۹-۳۵.

سمندری، لطف‌الله؛ کریمی‌پور، محمدرضا؛ داودی، رسول؛ و کمالی، نقی (۱۳۹۸). مدل مناسب نظام تربیت معلم ایران بر اساس مبانی نظری و متن سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. نشریه رهبری و مدیریت آموزشی، ۴۸(۱)، ۱۲۹-۱۴۸.

سمیعی‌نژاد، بیژن؛ علی‌عسگری، مجید؛ موسی‌پور، نعمت‌الله؛ و حاجی‌حسین‌نژاد، غلام‌رضا (۱۳۹۵). فرایند تربیت معلم ابتدایی در تراز جمهوری اسلامی ایران: فرصت‌ها و تهدیدها. نشریه تعلیم و تربیت، ۱۲۷(۱)، ۹-۳۲.

شادادی‌جویی، زینب (۱۴۰۰). بررسی شاخصه‌های معلم شایسته در دیدگاه شهید مطهری. همایش تحقیقات میان رشته‌ای در مدیریت و علوم انسانی، ۲(۲)، ۱۷۹-۱۸۴.

شاهزاده‌تیمورلو، حوریه؛ خدایاری، عباس؛ نوربخش، مهوش؛ و علی‌دوست قهفرخی، ابراهیم (۱۳۹۹). طراحی الگوی توانمندسازی معلمان تربیت بدنی با رویکرد سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران. پژوهش در ورزش تربیتی، ۱۸(۱)، ۹۲-۱۱۲.

شاهی، معصومه (۱۳۹۹). معلم تراز سند تحول. نشریه رشد معلم، ۳۳۵(۲)، ۴۲-۴۳.

صمدی، علیرضا؛ رشیدی، ذوالفقار؛ و شهرکی‌پور، حسن (۱۳۹۹). بررسی وضعیت شاخص‌های توانمندسازی معلمان استان آذربایجان غربی بر مبنای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. فصلنامه سبک زندگی اسلامی، ۴(۲)، ۲۲۴-۲۳۸.

طالبی، احسان؛ زارعی، مصطفی؛ و نعمت‌الهی، سوسن (۱۳۹۸). بررسی عوامل مؤثر از دیدگاه نهج‌البلاغه در تعیین جایگاه معلمان و صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان. مجله دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، ۲(۱۸)، ۱-۱۳.

- عبدالهی، بیژن؛ و اشرفی فشی، سکینه (۱۳۹۱). بررسی شرایط سازمانی و راهبردهای مدیریتی با توانمندسازی مدیران مدارس. *اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۸(۱۱)، ۹۱-۱۱۴.
- عسگری‌متین، سجاد؛ و کیانی، غلامرضا (۱۳۹۶). الگوی معیار صلاحیت حرفه‌ای معلمی در تراز جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، (۱۳۴)، ۲۵-۱۰.
- عصاره، علیرضا؛ بهاری بیگ باغلو، حسین؛ و عربی جونقانی، احمد (۱۳۹۸). بررسی سیر تحول برنامه درسی تربیت معلم در ایران. *تعلیم و تربیت*، (۱۳۸)، ۱۷۴-۱۵۱.
- فرمهینی‌فراهانی، محسن؛ حسینائی، فاطمه؛ و احمدآبادی‌آرانی، نجمه (۱۳۹۷). بررسی جایگاه حیات طیبه در سند تحول بنیادین و تبیین راهکارهای تحقق آن در آموزش و پرورش. *پژوهش در مسائیل تعلیم و تربیت اسلامی*، (۴۲)، ۷۹-۱۰۴.
- قربانیان، حسین؛ ابراهیمی، سیدعباس؛ زاری، عظیم‌الله؛ و حجازی، اسد (۱۴۰۰). شناسایی مؤلفه‌های جذب، نگهداشت و توانمندسازی دانشجویان در نظام آموزش عالی تربیت معلم ایران؛ مورد مطالعه دانشگاه فرهنگیان. *راهبردهای نوین تربیت معلمان*، ۷(۱۲)، ۸۵-۶۸.
- قوجالو، فریبا؛ ایران‌نژاد، پریرسا؛ و شاه‌مرادی، مرتضی (۱۳۹۸). بررسی عوامل مؤثر بر عملکرد معلمان سازمان آموزش و پرورش براساس سند تحول بنیادین. *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*، (۴۱)، ۱۴۴-۱۳۵.
- کشاوری، سوسن؛ و مقدسی، زهره (۱۳۹۷). تبیین مؤلفه‌های نظام تربیت معلم با توجه به اسناد تحولی نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی. *نشریه خانواده و پژوهش*، (۴۰)، ۲۹-۷.
- گل‌صنم‌لو، محمد؛ نعیمی، ابراهیم؛ خورسندی طاسکوه، علی؛ شریعتی، صدرالدین (۱۴۰۰). طراحی الگوی معلم خوب با تکیه بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. *مطالعات راهبردی بسیج*، (۹۰)، ۲۴-۱۸۰.
- محمدزاده بنی‌طرفی، مهدی؛ شماخته، میلاد؛ و مشهدی، حمیدرضا (۱۴۰۱). شاخصه‌های تربیتی معلم تراز انقلاب اسلامی از منظر مقام معظم رهبری. *تربیت متعالی*، ۱(۲)، ۴۵-۲۶.
- نجفی، حبیبیه؛ زاهد بابلان، عادل؛ خالق‌خواه، علی؛ و معینی‌کیا، مهدی (۱۳۹۷). توانمندسازی معلمان چشم‌انداز مدیریت آموزشی. *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۱۱(۱)، ۶۸-۴۱.
- نوری، منیره؛ و لعلی، محسن (۱۴۰۲). بررسی نقش و جایگاه معلمان در بهبود و اجرای طرح ساحت‌های شش‌گانه در سند تحول بنیادین. *پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش*، ۶(۶۱)، ۳۱۰-۲۹۷.

یحیائی، نرگس؛ معتمد، حمیدرضا؛ و قاسمی زاد، علیرضا (۱۴۰۱). ارائه الگوی تربیت معلم کارآمدتر از جمهوری اسلامی. پژوهشنامه تربیتی، (۷۰)، ۱۸۵-۲۱۱.

- Alameh. S. M, Heydari. M, Davodi. S. M. R. (2012). Studying the relationship between transformational leadership and psychological of teachers in Abade Township. *Social and Behavioral Science*, 31, 224-230.
- Avolio, B., Kon, w., & Bhatia, P. (2004). Transformational leadership and organizational commitment: Mediating role of psychological empowerment and moderating role of structural distance. *Journal of organizational Behavior*, 25, 951-968.
- Barrett, B. (2010). Virtual teaching and strategies: Transitioning from teaching traditional classes to online classes. *Contemporary Issues in Education Research (CIER)*, 3(12), 17-20.
- Choi, S. L., Goh, C. F., Adam, M. B. H., & Tan, O. K. (2016). Transformational leadership, empowerment, and job satisfaction: the mediating role of employee empowerment. *Human resources for health*, 14(1), 73 .
- Collins, M.D. (2007). *Understanding the relationships between leader-member exchange (LMX), psychological empowerment, job satisfaction, and turnover intent in a limited service restaurant environment (Doctoral dissertation)*. Human Nutrition and food management. Ohio link END.
- Fernandez, S. & Moldogaziev, T. (2011). *A Causal Model of the Empowerment Process: Exploring the Links Between Empowerment Practices, Employee Cognitions, and Behavioral Outcomes*. 11th National Public Management Research Conference, Maxwell School, Syracuse University, Syracuse, New York: June 2- 4.
- Gumuslugle, J. and Sey, A. (2008). Transformational, Leadership, Creativity, and organizational innovation, *Journal of business research*. 62, 461-473.
- Khanmohamadi, M, Mohseni, A. (2010). *Studying the impact of leadership style (transformational, transactional, noninterference) on psychological empowerment*, 24th international electricity conference.
- Masue, O. S., & Askvik, S. (2017). Are School Committees a Source of Empowerment? Insights from Tanzania. *International Journal of Public Administration*, 40(9), 780-791.
- Saunders, M., & Thorhill, A. (2012). *Research methods for business students*. Fifth Edition, Prentice Hall, London.
- Short, P. M., Greer, J. T., & Melvin, W. M. (1994). Creating empowered schools. *Journal of Educational Administration*. 21.
- Somech, A. (2005). Teachers' Personal and Team Empowerment and Their Relations to Organizational Outcomes: Contradictory or Compatible Constructs? *Educational Administration Quarterly*, 41(2), 237-266. doi:10.1177/0013161X04269592.
- Wall, L. A. (2012). *An Exploratory Study of Teacher Empowerment and Technical Education in Kentucky*. Doctoral dissertation, Western Kentucky University, Bowling Green, Kentucky.
- Wood, NE. (2008). *A study on the relationship between perceived leadership styles of hospital clinical leaders and perceived empowerment, organizational*

commitment, and job satisfaction of subordinate hospital nurses in a management position (Published Doctoral Dissertation). Capella University.

Zajda, J., & Gamage, D. T. (2009). *Decentralisation and school-based management and quality*. In J. Zajda & D. T. Gamage (Eds.), *Decentralisation, school-based management, and quality* (pp. xv-xxv). New York: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-90-481-2703-0>.